

ЕКОНОМІКА

УДК 338.433:338.439.02(477)(045)

JEL Q18

Глобальні та національні аспекти забезпечення продовольчої безпеки в умовах нестабільного середовищаРосола У.В. , Росола А.П.*Мукачівський державний університет* E-mail: Росола У.В. rosolau@ukr.net

Росола У.В., Росола А.П. Глобальні та національні аспекти забезпечення продовольчої безпеки в умовах нестабільного середовища. Економіка та управління АПК. 2023. № 2. С. 57–64.

Rosola U., Rosola A. Global and national aspects of food security in the minds of an unstable economy. AIC Economics and Management. 2023. № 2. PP. 57–64.

Рукопис отримано: 29.09.2023 р.

Прийнято: 06.10.2023 р.

Затверджено до друку: 23.11.2023 р.

doi: 10.33245/2310-9262-2023-185-2-57-64

Внаслідок агресії росії та припинення експорту української сільськогосподарської продукції морем в українських портах заблоковано 22 мільйони тонн зерна. Це суттєво обмежило можливості українських аграріїв продавати зернові врожаю 2021 та 2022 року, водночас посиливши загрозу глобального голоду, оскільки майже половина всіх постачань у рамках Всесвітньої продовольчої програми ООН надходить з України. Предметом дослідження є забезпечення продовольчої безпеки України та світу в цілому. Метою цієї наукової роботи є аналіз сучасних умов, які впливають на дотримання продовольчої безпеки у світовому вимірі. Основними науковими методами, які використовувались при написанні статті, були: аналізу, синтезу, систематизації, порівняння, абстрактно-логічний. Встановлено, що розблокування українських портів і відновлення експорту зернових і олійних культур має вирішальне значення як для економіки України, так і для світової продовольчої безпеки. Результати дослідження свідчать, що нині Україна має три експортні шляхи – порти на Дунаї, залізниці та автошляхи. Однак у кожного з них є певні недоліки. Наприклад, дунайські порти мають обмежену пропускну здатність через відсутність барж, пристаней і терміналів. Раніше Україна майже не використовувала цей експортний шлях і тому не інвестувала в нього. Своєю чергою, залізничній та автомобільній логістиці заважають великі затори на кордонах, відсутність вагонів і палива, фіто-санітарні процедури, а також різниця між європейською та українською (ширше на 9 см) коліями. Ще однією істотною проблемою є відсутність складських потужностей в європейських портах, які не пристосовані до таких обсягів перевалки зерна. Досліджено, що майже третина сільськогосподарських земель - непридатна для засаджень, оскільки є замінованою. Розглянуто, що навіть, якщо українському уряду вдасться організувати нові шляхи експорту продовольства з країни (експорт 2021/2022 маркетингового року був значно меншим, ніж торік), у 2023 році через значне скорочення посівних площ, спричинене війною, ймовірно, не вдасться зібрати надто великі врожаї, а отже, частка української продукції на світовому продовольчому ринку суттєво зменшиться. Місце України можуть зайняти інші виробники, зокрема Бразилія, Аргентина, Індія, Канада та США. Встановлено значне скорочення експорту України. Представлено систему продовольчої безпеки, яка охоплює умови забезпечення та виміри продовольчої безпеки. Доведено, що російська агресія проти України є ще одним економічним викликом для країн, що розвиваються, після пандемії COVID-19, який загрожує їхній продовольчій безпеці. Зменшення виробництва та експорту зерна з України та росії, а також подорожчання енергетичної сировини та добрив призведуть до зростання цін на продукти харчування у світовому просторі.

Ключові слова: продовольча безпека, війна в Україні, експорт, система продовольчої безпеки.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Протягом останніх років продовольча безпека слабшає як на глобальному, так і на регіональному рівнях. На це було декілька причин, в основному пандемія COVID-19 і початок повномасштабної війни в Україні. У результаті цих явищ кількість голодуючих у світі починає збільшуватися. За різними оцінками, лише внаслідок пандемії коронавірусу приблизно 150 мільйонів людей у всьому світі страждають від голоду. Іншими словами, їжі або зовсім немає, або її недостатньо для задоволення потреб людини.

Питання продовольчої безпеки як однієї з важливих складових економічної безпеки вивчали ряд науковців, зокрема: О. Березін [1], О. Борзенко [2], В. Власов [3], Н. Волченко [4], П. Гайдуцький [5], І. Іртищева [6], О. Кочетков [7], О. Резнікова [8], І. Румик [9], П. Саблук [10], М. Стегней [11] О. Щекович [12] та інші. Але постійні зміни в динаміці забезпечення продовольчої безпеки та виникнення нових викликів на світовій арені вимагають безупинного пошуку вирішення цих проблем.

Мета дослідження. Метою цієї наукової роботи є визначення термінології поняття «продовольча безпека», характеристика системи продовольчої безпеки, а також окреслення основних факторів, що на неї впливають. Це дослідження дасть змогу з'ясувати основні ризики забезпечення продовольчої безпеки та спрогнозувати достатні умови для її забезпечення.

Матеріал і методи дослідження. Для досягнення поставленої мети були використані методи: аналізу та синтезу, систематизації, порівняння, абстрактно-логічний.

Інформаційною базою слугували аналітичні дані Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН, Міністерства аграрної політики України, матеріали статистичної звітності Держкомстату, даних міжнародних та національних організацій, які ведуть дослідження в області продовольчої безпеки.

Результати дослідження та обговорення. Цього року людство мало дві річниці: 80-ту річницю першої установчої зустрічі FAO - Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН. Це відбулося під час війни 1943 року в США. Там вперше було сказано, що коли закінчиться світова війна, кожна людина повинна мати певні права: право на свободу, включаючи свободу слова та віросповідання, право на їжу. Зазначалося, що не може бути так, щоб люди у світі голодували. Друга подія - наближення 50-річчя (1974 р.) прийняття концепції продовольчої безпеки, яка спочатку була сформульована також на форумі FAO.

Протягом останніх років населення зіткнулося з такими основними загрозами. Перша - з кінця другого десятиліття XXI століття, тобто з кінця 2017/2018 років, - дуже сильна погодна турбулентність, головним чином, посуха, якої в Африці не було десятиліттями. Це призвело до елементарної нестачі продуктів харчування на ринку, тому що їх фізично немає в багатьох країнах.

Друга загроза, яка виникла несподівано і в глобальному масштабі, - це COVID-19. Пандемія загострила проблеми продовольчої безпеки в багатьох регіонах світу, особливо в країнах, що розвиваються, в Азії, Африці та Південній Америці.

І, нарешті, продовольчу безпеку світу похитнула війна в Україні. Україна є одним із провідних виробників та експортерів зернових: пшениці, ячменю та кукурудзи у світі; понад 50 % світового експорту соняшникової олії. За звичайних умов Україна здатна збирати майже 80 млн тонн зерна на рік, з яких до 20 млн тонн витрачає на власні потреби. Тобто, 60 млн тонн експортує на світовий ринок, звісно, в умовах, коли немає блокувальних бойових дій.

У першій половині 2022 року, коли росіяни закрили чорноморські порти, в Україні утворився надлишок зерна. На складах було ще понад 20 мільйонів тонн, а наступний урожай уже був готовий до збору. Росіяни знищили багато зерна, частину забрали, частину пограбували. Це стосується не лише запасів сільськогосподарської продукції, а й пошкоджених сільськогосподарських виробничих фондів, інфраструктури та діючих засобів виробництва (корми, добрива, засоби захисту рослин). Загальні збитки експерти оцінюють у 35 мільярдів доларів.

Крім того, понад 30 мільярдів доларів США - це непрямі витрати війни для українського сільськогосподарства, включаючи, наприклад, зниження цін на сільськогосподарську продукцію (внаслідок блокади експорту), збільшення вартості добрив і засобів захисту рослин тощо, збільшення валютних курсів та цін на пально-мастильні матеріали. Загальна вартість цих витрат становить понад 40 млрд дол. (на кінець 2022 року). Це неймовірні суми не лише для українського сільськогосподарства, а потенційно для будь-якої іншої країни.

Нині 30 % сільськогосподарських угідь України є непридатними для обробітки, оскільки вони заміновані або знищені внаслідок бойових дій. Насправді це дуже багато, оскільки, якщо не буде врожаю на третині території України, то не буде що продавати, а відтак, неможливо буде відтворити виробничий потенціал на наступний рік.

Окрім проблеми доступу фермерів до сільськогосподарських угідь, війна породжує й інші проблеми для українського сільського господарства. Перш за все, щодо відсутності в аграріїв фінансових ресурсів для придбання достатньої кількості факторів та засобів виробництва. У 2022 році на осінньо-польові роботи аграрії мали лише 80 % необхідного для посіву насіння, 58 % – пального, 53 % – засобів захисту рослин та 46 % – добрив. У другій половині 2023-го та першій половині 2024 року це матиме відверто катастрофічні наслідки, як для продовольчої безпеки України, так і для багатьох регіонів світу.

Український аграрний експорт скоротився приблизно на третину. Тваринництво в Україні загалом розвинене слабо; єдина сильна галузь цього виробництва – птахівництво, і воно теж постраждало. Зокрема, росіяни атакували птахофабрики, знищили найбільшу в Європі птахофабрику, де загинуло декілька мільйонів птахів. Знищення цього об'єкта завдало збитків на 1,7 млрд доларів США.

Але Україна – передусім потужний виробник рослинної продукції, якої торік на світовому ринку не вистачало; практично – з лютого по червень 2022 року. Лише в липні 2022 року було запущено транзит через чорноморські порти.

Експорт продукції рослинництва у січні 2023-го, порівняно з січнем 2022 року, скоротився на 24,7 %, зокрема за рахунок зменшення експорту зерна на 41 %.

До російського вторгнення 95 % українського зерна експортувалося морем через чорноморські порти. Вони були заблоковані з кінця лютого до липня 2022 року, за винятком невеликих дунайських портів, яким, однак, не вистачає експортних потужностей, щоб замінити порти Чорного моря. Втім, брак українського зерна на світовому ринку спричинив додатковий голод у Африці та на Близькому Сході вже у другій половині 2022 року. Розблокування портів – це, з одного боку, справа української економіки, яка втрачає мільярди через відсутність експортних можливостей, а з іншого – питання масштабів гуманітарної кризи у світі. Загальну ситуацію щодо експорту з України зернових, зернобобових та борошна продемонстровано на рис. 1.

Загалом у рамках «зернової ініціативи» Україна відправила майже 900 суден із вантажем 26,1 млн тонн (за станом, на квітень 2023 року) до 42 країн. У цьому експорті частка країн Африки становить 2,3 млн тонн, країн Азії – 5,1 млн тонн, країн Європи – 7,6 млн тонн, країн Близького Сходу – 3,4 млн тонн, Китаю – 7,7 млн тонн.

Рис. 1. Експорт з України зернових, зернобобових (з продуктами їх переробки) та борошна 2023/2024 МР, тис. тонн, за станом на 27.09.2023

Джерело: сформовано авторами на основі [13].

Щодо виду транспорту то, згідно з рис. 2, за інформацією Мінагрополітики, бачимо, що домінуючу роль у транспортному перевезенні вантажу відіграють порти та залізничний транспорт, за станом на 15 вересня 2023 року.

Визначення продовольчої безпеки спочатку зводилося до двох умов: фізичної та економічної доступності продуктів харчування. Фізична доступність означає наявність достатньої кількості їжі для всього населення в усі часи, щоб людське життя могло підтримуватися. Економічна доступність пов'язана зі здатністю всіх груп купувати продукти харчування, навіть найбільш необхідних.

Проте, на нашу думку, слід звернути увагу на третій вимір – адекватність. Під адекватністю розуміється, насамперед, категорія збалансованого здорового харчового раціону, оптимального збалансованого харчування.

Однак, слід зауважити, що достатній запас їжі не повинен містити збудників хвороб та отруйних речовин. На основі трьох умов і вимірів продовольчої безпеки, згаданих вище, можна визначити всю систему продовольчої безпеки (рис. 3). Продовольчу безпеку можна аналізувати за кількома рівнями. Це може бути індивідуальна або сімейна безпека, частіше називають продовольчою безпекою особистих домашніх господарств, національною продовольчою безпекою та міжнародною продовольчою безпекою. Існуючий процес економічної глобалізації виправдовує цю появу концепції

глобальної продовольчої безпеки. У літературі особлива увага приділяється продовольчому забезпеченню домогосподарств. Продовольча та сільськогосподарська організація Об'єднаних Націй (FAO) визначає це як ситуацію, в якій усі домогосподарства мають як фізичний, так і економічний доступ до достатньої кількості їжі усіх членів без ризику втратити цей доступ.

Продовольча безпека – серед найбільших пріоритетів як для України, так і для багатьох міжнародних організацій, які допомагають країнам налагодити систему харчування та розвивати власну агропромисловість. Для України питання відновлення сільського господарства і розвитку переробної галузі також є ключовим. Задля відновлення чи розвитку бізнесу або започаткування справи, в тому числі, і в переробній галузі, Уряд надав українським підприємцям доступ до фінансування, зокрема, через грантові програми [14].

Згідно з рейтингом продовольчої безпеки 2022 року, Україна займає 71 місце в світі, проте у 2021 році займала 58 [15]. За фактором фізичної доступності Україна у 2022 році має 48,1 бал та займає 93 місце у світі або 26 місце з 26 європейських країн. Найгіршим фактором є природні ресурси та стійкість – 43,5 бала (займає 94 місце у глобальному рейтингу, що вказує на суттєві проблеми до доступу та управління водними ресурсами, а також проблеми в системі управління ризиками [16]).

Рис. 2. Перетин кордону у розрізі транспорту у 2023 році

Джерело: сформовано авторами на основі [13].

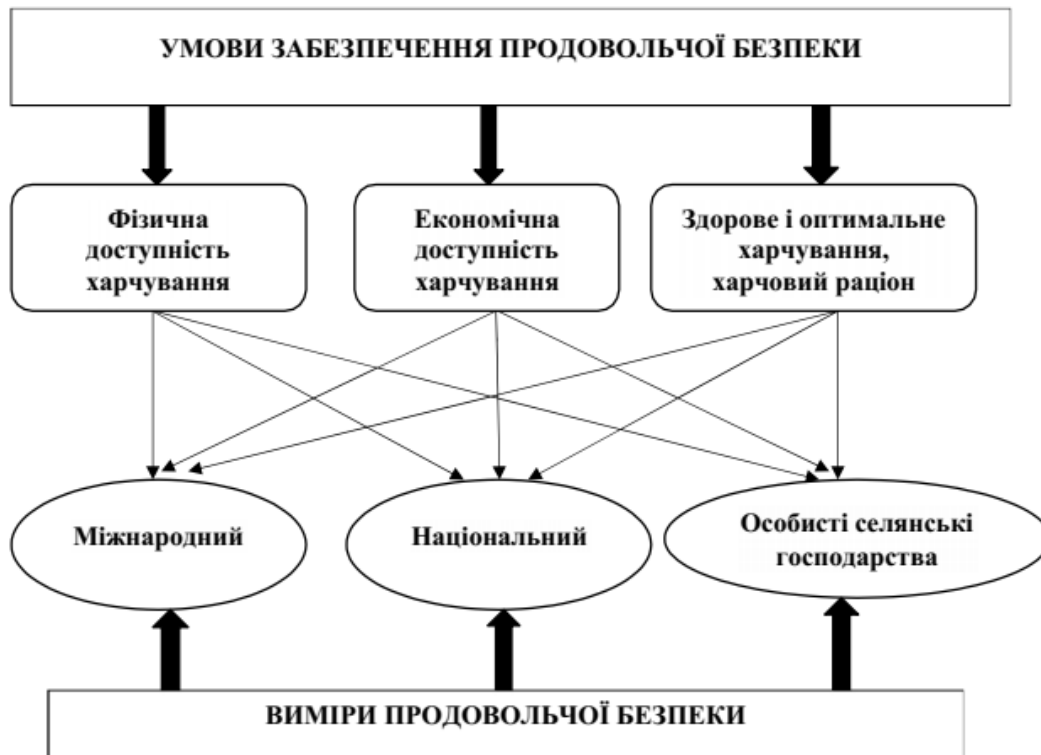

Рис. 3. Система продовольчої безпеки

Джерело: власні дослідження.

На продовольчу безпеку в Україні значно вплинули бойові дії, внаслідок чого було знищено суттєві обсяги врожаю, сільськогосподарська та інша цивільна інфраструктура, порушено ланцюги постачання та створення доданої вартості. У поточному році не використані значні площі, на яких можна було займатись вирощуванням аграрної продукції, обсяги виробництва скорочуються. Деякі експерти зазначають що 25 % українського сільського населення, яке займалося сільським господарством, припинили свою діяльність через перебування в зоні бойових дій [17].

Через порушення ланцюгів постачання та нестабільності цінової політики значна кількість агровиробників зазнають збитків, що є негативним і для економіки країни. Війна в Україні вразила як національні, так і глобальні продовольчі системи, на які впливає ряд факторів: антропогенні (збройні конфлікти), природні (порушення постачань продовольства через неврожай), економічні (зростання цін на продовольство) [18].

Українські сільгоспвиробники та економіка країни загалом зазнали прямих збитків, що чинить значний тиск на платіжний баланс,

негативно впливає на валютний курс; створює загрозу голоду в країнах Африки та Азії, що поглиблюється через подальшу міграційну кризу [19].

Продовольча незалежність України забезпечується за рахунок збалансованості вітчизняного продовольчого ринку та гарантує формування оптимальної структури харчування та доступності харчових продуктів для населення, а саме: реалізація національних інтересів досягається завдяки ефективному функціонуванню агропродовольчого комплексу України [20, С. 60].

Одним із шляхів диверсифікації забезпечення продовольчої безпеки є функціонування та розвиток органічної продукції. Ринок органічної продукції на сьогодні є одним із швидкозростаючих секторів економіки у високорозвинених країнах. Основним сегментом ринку, який динамічно розвивається, є органічні продукти харчування. Україна має всі передумови для розвитку цієї галузі, зокрема, це і наявність достатньої кількості сільськогосподарських земель, їх родючість, географічне розташування країни, наявність кордонів та розвинене транскордонне співробітництво [21].

Очевидно, що сформована тенденція до підвищення світових цін на продовольство буде знижувати частку населення, економічні доходи яких забезпечуватимуть споживання органічної продукції, унаслідок чого відбудеться зниження споживчого попиту у провідних країнах світу. Така ситуація знизить потенційні можливості для вітчизняних товаровиробників, що буде вимагати від них гнучкої адаптації до умов кон'юнктури ринку органічної продукції.

Висновки. Результати дослідження доводять, що на світові ціни на продовольство в майбутньому буде продовжувати впливати вітчизняний сектор та його потенційні можливості щодо формування достатніх обсягів пропозиції продовольства на світовий ринок. Водночас, урахувавши вплив негативних чинників, які зумовлені російським вторгненням, а саме: доступної для обробітки площі земель сільськогосподарського призначення, вартості мінеральних добрив, палива, насіння, засобів захисту та інших матеріально-технічних ресурсів, можна дійти висновку про зниження потенціалу аграрного сектору країни формувати колишні обсяги товарної пропозиції. Окрім цього, високі ризики постачання агропродовольчої продукції на зовнішні ринки також можуть посилювати волатильність світових цін та знижувати можливості країн, які відчувають труднощі у забезпеченні продовольчої безпеки.

За таких обставин забезпечення глобальної та національної продовольчої безпеки вимагає від світової спільноти більш рішучих дій щодо завершення воєнних дій на території країни та активної підтримки повоєнного відновлення. Пріоритетами повоєнного відновлення для міжнародних ініціатив повинні стати сільське господарство та харчова індустрія України, які будуть потребувати значних обсягів інвестицій на відновлення виробничого потенціалу, що сприятиме стабілізації глобальних ринків агропродовольства, покращенню якості харчування та продовольчої безпеки для мільйонів людей, підтримці у відновленні економіки України. Подальші дослідження будуть стосуватись аналізу впливу війни на макроекономічні показники України у контексті продовольчої безпеки України.

Але постійні зміни в динаміці забезпечення продовольчої безпеки внаслідок посилення нестабільності та виникнення нових викликів на світовій арені вимагають постійного вивчення цього питання щодо обґрунтування пропозицій нейтралізації та мінімізації ризиків в аспекті продовольчого забезпечення та повного використання можливостей, що сформувалися.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Березін О. В. Проблеми формування продовольчого ринку України: монографія. Київ: Вища школа, 2002. 211 с.
2. Глобалізаційні процеси у світовій економіці: виклики та можливості для України: колективна монографія / за заг. ред. О. О. Борзенко. Київ: НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України», 2022. 264 с.
3. Власов В. І. Глобальна продовольча проблема. Київ, 2001. 506 с.
4. Волченко Н. В. Продовольча безпека: теоретичні аспекти та реалії сьогодення. Система національного менеджменту в контексті інтеграційного виміру: монографія. Суми: ПП Вінниченко М. Д., ФОП Литовченко Є. Б., 2014. С. 38–57.
5. Гайдучкий П. І. Україні потрібна нова аграрна політика. Економіка АПК. 2005. № 10. С. 3–7.
6. Іртіщева І. О., Рогатіна Л. П., Ільницька О. С. Продовольча безпека — важливий елемент економічної та національної безпеки. Агросвіт. 2020. № 22. С. 3–8.
7. Кочетков О. В., Марков Р. В. Формування системи показників продовольчої безпеки України. Економіка АПК. 2002. № 9. С. 142–158.
8. Резнікова О. С. Проблеми світової продовольчої безпеки в умовах глобалізації економіки. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnu/2010_154_2/10ros.pdf (дата звернення: 25.09.2022).
9. Румик І. І. Продовольча безпека держави: питання теорії, методології, практики: монографія. Київ: ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК». 2020. 420 с.
10. Саблук П. Т., Білорус О. Г., Власов В. І. Глобалізація і продовольство: монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2008. 632 с.
11. Стегней М. І., Горогоцька Н. І., Журавель Ю. В. Розвиток біоенергетичного напрямку сільськогосподарських підприємств і продовольча безпека. Вісник Сумського національного аграрного університету. 2020. Вип. 1 (83). С. 33–37.
12. Щекевич О. С. Формування пріоритетів та розвиток аграрної політики України. Київ: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2009. 278 с.
13. Експорт з України зернових, зернобобових та борошна. URL: <https://minagro.gov.ua/investoram/monitoring-stanu-apk/eksport-z-ukrayini-zernovih-zernobobovih-ta-boroshna>.
14. Розвиток власної агропромисловості і переробки є основою політики продовольчої безпеки України. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=24ab7786-8d07-4eb8-9234-4fe4044a0f61&title=ProdovolchoiBezpekiUkraini>.
15. Глобальний індекс продовольчої безпеки 2021. URL: <https://nonews.co/wp-content/uploads/2022/03/GFSI2021.pdf>.
16. Глобальний індекс продовольчої безпеки 2022. URL: <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/>.
17. Україна: Вплив війни на сільське господарство та сільське життя в Україні – 17. Результати

загальнонаціонального опитування сільськхосподарств. Food and Agriculture Organization of the United Nations. 2022. DOI: <https://doi.org/10.4060/cc3311en>.

18. Вплив війни РФ проти України на стан глобальної продовольчої безпеки. UkraineInvest. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/uk/news/19-04-22/>.

19. Національний інститут стратегічних досліджень. Україна та глобальна продовольча безпека в умовах війни: аналітичний огляд. National Institute for Strategic Studies. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ukrayina-ta-hlobalna-prodovolcha-bezpeka-v-umovakh-viyny>.

20. Хаєцька О. П. Органічне виробництво як складова забезпечення продовольчої безпеки України. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2022. № 4(62). С. 57–74. DOI: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2022-4-4>.

21. Росола У. В., Росола А. П. Детермінанти розвитку ринку органічної продукції в Україні. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: Економічні науки. 2022. № 11. С. 110–116.

REFERENCES

1. Berezin, O. V. (2002). Problemy formuvannya prodovolchoho rynku Ukrainy [Problems of forming the food market of Ukraine]. Kyiv: Higher school, 211 p.

2. Borzenko, O. O. ed. (2022). Hlobalizatsiini protsesy u svitovii ekonomitsi: vyklyky ta mozhlyvosti dlia Ukrainy [Globalization processes in the world economy: challenges and opportunities for Ukraine]. Kyiv: National Academy of Sciences of Ukraine, State University of Economics and predicted NAS of Ukraine, 264 p.

3. Vlasov, V. I. (2001). Hlobalna prodovolcha problema [Global food problem]. Kyiv, 506 p.

4. Volchenko, N. V. (2014). Prodovol'cha bezpeka: teoretychni aspekty ta realiyi s'ohodennya [Food security: theoretical aspects and realities of today]. In Systema natsionalnoho menedzhmentu v konteksti intehratsiinoho vymiru [The system of national management in the context of the integration dimension]. Sumy: PP Vinnychenko M. D., FOP Lytovchenko Ye. B. pp. 38–57.

5. Haidutskiy, P. I. (2005). Ukraini potribna nova aharna polityka [Ukraine needs a new agrarian policy]. Ekonomika APK [Economy of agro-industrial complex], no. 10, pp. 3–7.

6. Irtyshcheva, I., Rogatina, L., Plynyska, O. (2020). Prodovolcha bezpeka — vazhlyvyi element ekonomichnoi ta natsionalnoi bezpeky [Food security is an important element of economic and national security]. Agrosvit, vol. 22, pp. 3–8.

7. Kochetkov, O. V., Markov, R. V. (2002). Formuvannya systemy pokaznykiv prodovolchoi bezpeky Ukrainy [Formation of the system of food safety indicators of Ukraine]. Ekonomika APK [Economy of agro-industrial complex], no. 9, pp. 142–158.

8. Reznikova, O. S. Problemy svitovoi prodovolchoi bezpeky v umovakh hlobalizatsii ekonomiky [Problems of world food security in the conditions of economic globalization]. Available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnau/2010_154_2/10ros.pdf. [Accessed 25 September 2022].

9. Rumyk, I. I. (2020). Prodovolcha bezpeka derzhavy. pytannia teorii, metodolohii, praktyky [Food security of the state: issues of theory, methodology, practice]. Kyiv: «KROK» University of Economics and Law.

10. Sabluk, P. T., Bilorus, O. H., Vlasov, V. I. (2008). Hlobalizatsiia i prodovolstvo [Globalization and food]. Kyiv: NNC IAE.

11. Stehnei, M. I., Horohotska, N. I., Zhuravel, Yu. V. (2020). Rozvytok bioenerhetychnoho napriamu silskohospodarskykh pidpriemstv i prodovolcha bezpeka [Development of the bioenergy direction of agricultural enterprises and food security]. Visnyk Sums'koho natsionalnoho ahrarynoho universytetu [Bulletin of the Sumy National Agrarian University], vol. 1(83), pp. 33–37.

12. Schekovich, O. S. (2009). Formuvannya prioritetiv ta rozvitok ahrarynoi polityky Ukrainy [Formation and development priorities of Agrarian Policy of Ukraine]. Kyiv: NNC IAE.

13. Eksport z Ukrainy zernovykh, zernobobovykh ta boroshna [Export of grain, legumes and flour from Ukraine]. Available at: <https://minagro.gov.ua/investoram/monitoring-stanu-apk/eksport-z-ukrayini-zernovykh-zernobobovykh-ta-boroshna>.

14. Rozvytok vlasnoi ahropromyslovosti i pererobky ye osnovoiu polityky prodovolchoi bezpeky Ukrainy [The development of one's own agro-industry and processing is the basis of Ukraine's food security policy]. Available at: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=24ab7786-8d07-4eb8-9234-4fe4044a0f61&title=ProdovolchoiBezpekiUkraini>.

15. Hlobalnyi indeks prodovolchoi bezpeky 2021 [Global Food Security Index 2021]. Available at: <https://nonews.co/wp-content/uploads/2022/03/GFSI2021.pdf>.

16. Hlobalnyi indeks prodovolchoi bezpeky 2022 [Global Food Security Index 2022]. Available at: <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index>.

17. Ukraina: Vplyv viiny na silske hospodarstvo ta silske zhyttia v Ukraini – Rezultaty zahalnonatsionalnoho opytuvannya silskykhdomohospodarstv [Ukraine: Impact of the war on agriculture and rural life in Ukraine - Results of a nationwide survey of rural households]. (2022). Food and Agriculture Organization of the United Nations. Available at: <https://www.fao.org/documents/card/en/c/cc3311en>. DOI: <https://doi.org/10.4060/cc3311en>.

18. Vplyv viiny RF proty Ukrainy na stan hlobalnoi prodovolchoi bezpeky [The impact of the Russian Federation's war against Ukraine on the state of global food security]. UkraineInvest. Available at: <https://ukraineinvest.gov.ua/uk/news/19-04-22/>.

19. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. Ukraina ta hlobalna prodovolcha bezpeka v umovakh viiny: analitychnyi ohliad [National Institute of Strategic Studies. Ukraine and global food security in conditions of war: an analytical review]. Available at: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ukrayina-ta-hlobalna-prodovolcha-bezpeka-v-umovakh-viyny>.

20. Khaietska, O. P. (2022). Orhanichne vyrobnytstvo yak skladova zabezpechennia prodovolchoi bezpeky Ukrainy [Organic production as a component of ensuring food security in Ukraine]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky* [Economics, finance, management: topical issues of science and practical activity]. Vol. 4 (62), pp. 57-74. DOI: 10.37128/2411-4413-2022-4-4.

21. Rosola, U. V., Rosola, A. P. (2022). Determinanty rozvytku rynku orhanichnoi produktsii v Ukraini [Determinants of the development of the market of organic products in Ukraine]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka»*. Seriya: Ekonomichni nauky [International scientific journal «Internauka». Series: Economic Sciences], no. 11, pp. 110–116.

Global and national aspects of food security in the minds of an unstable economy

Rosola U., Rosola A.

As a result of Russia's aggression and the cessation of the export of Ukrainian agricultural products by sea, 22 million tons of grain were blocked in Ukrainian ports. This has significantly limited the ability of Ukrainian farmers to sell grain for the 2021 and 2022 harvests, while at the same time increasing the threat of global hunger, since almost half of all supplies under the UN World Food Program come from Ukraine. The subject of the study is ensuring food security in Ukraine and the world as a whole. The purpose of this scientific work is the analysis of modern conditions that affect compliance with food security in the global dimension. The main scientific methods used in writing the article were: analysis, synthesis, systematization, comparison, abstract-logical method. It has been established that the unblocking of Ukrainian ports and the resumption of grain and oilseed exports is of crucial importance both for the economy of Ukraine and for global food security. The results of the study indicate that Ukraine

currently has three export routes - ports on the Danube, railways and highways. However, each of them has its own shortcomings. For example, the Danube ports have limited capacity due to the lack of barges, berths and terminals. Previously, Ukraine almost did not use this export route and therefore did not invest in it. In turn, railway and road logistics are hampered by heavy traffic jams at the borders, lack of wagons and fuel, phytosanitary procedures, as well as the difference between the European and Ukrainian (wider by 9 cm) tracks. Another significant problem is the lack of storage capacity in European ports, which are not adapted to such volumes of grain transshipment. It has been studied that almost a third of agricultural land is unsuitable for planting because it is mined. It was considered that even if the Ukrainian government manages to organize new ways of exporting food from the country, the export of the 2021/2022 marketing year was significantly smaller than last year. In 2023, due to the significant reduction in cultivated areas caused by the war, it is likely that it will not be possible to collect too large crops, and therefore, the share of Ukrainian products in the world food market will significantly decrease. Ukraine's place can be taken by other producers, in particular Brazil, Argentina, India, Canada and the USA. A significant reduction in Ukraine's exports has been established. The food security system is presented, which includes the conditions for ensuring food security and dimensions of food security. Russian aggression against Ukraine has been proven to be another economic challenge for developing countries in the wake of the COVID-19 pandemic, which threatens their food security. A decrease in the production and export of grain from Ukraine and Russia, as well as an increase in the price of energy raw materials and fertilizers will lead to an increase in food prices in the world.

Key words: food security, war in Ukraine, export, food security system.

Copyright: Росола У.В., Росола А.П. © This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

ORCID iD:
Росола У. В.

<https://orcid.org/0000-0001-7721-2755>